

DIN LEXICUL TERAPIILOR COMPLEMENTARE: ACUPUNCTURA

Silvia PITIRICIU
Universitatea din Craiova
(România)

Abstract

A complementary therapy, acupuncture is also an ancient method of relieving pain or healing diseases in traditional Chinese medicine. It is based on elements of Taoist philosophy. The typology of acupuncture reflects the evolution of complementary therapies over time. The vocabulary of acupuncture includes both specialized vocabulary elements and common language elements. From a stylistic and linguistic point of view, the points located along the energy meridians represent catachresis or linguistic metaphors.

Key-words: *yin and yang, qi, energy meridian, energy point, catachresis*

Résumé

Thérapie complémentaire, l'acupuncture est aussi une méthode ancienne de soulagement de la douleur ou de guérison des maladies en médecine traditionnelle chinoise. Elle est fondée sur des éléments de philosophie taoïste. La typologie de l'acupuncture reflète l'évolution des thérapies complémentaires dans le temps. Le lexique d'acupuncture comprend à la fois des éléments de lexique spécialisé et des éléments de langage commun. D'un point de vue stylistique et linguistique, les points situés le long des méridiens énergétiques sont des catachrèses ou métaphores linguistiques.

Mots-clés: *yin et yang, qi, méridien énergétique, point énergétique, catachrèse*

Introducere

Medicina tradițională chineză își are originea în China antică, mai exact în *filosofia taoistă*. *Tao* este unitatea supremă, legea care guvernează fluxul lucrurilor, altfel spus, înseamnă calea naturii și a înțelepciunii¹. În *Tao-Te-Qing (Cartea Căii și a Virtuții)* se află cel mai important text în care se arată că omul găsește calea „dând

¹ Will Durant, *Civilizații istorisite. Moștenirea noastră orientală. China, Japonia*, București, Editura Prietenii Cărții, 2002: 71.

la o parte intelectul..., trăind modest, retras..., contemplând natura”². Urmând legea firii, imparțială, impersonală, oamenii trebuie să trăiască în înțelepciune și pace. Armonia omului cu natura se realizează prin păstrarea echilibrului energiilor complementare *yin* și *yang*. Deficitul sau surplusul uneia dintre ele poate strica echilibrul și cauza boli. Cercetările specialiștilor în medicina tradițională chineză arată că diagnosticarea se face prin identificarea trăsăturilor pacientului (culoarea pielii, calitatea vocii, mirosul corpului, starea emoțională etc.). Dieta și stilul de viață, educația pentru o viață sănătoasă se fac în funcție de simptome și de nevoile pacientului. Pe lângă viziunea holistică asupra omului în comuniune cu natura, *tao* înseamnă, deopotrivă, stăpânirea principiilor fundamentale care guvernează corpul uman, pentru a menține sănătatea, a preveni și a trata bolile.

Specialiștii în medicină alopată privesc de cele mai multe ori cu neîncredere și cu desconsiderare medicina tradițională chineză, iar acupunctura, cu atât mai mult, fiind socotită de aceștia o pseudoștiință. Adesea, medicina tradițională chineză a fost considerată drept un sistem primitiv de tratare. Majoritatea terapeuților care practică în prezent acupunctura au studii medicale (atât de medicină alopată, cât și de medicină tradițională). Acupunctura este un domeniu mai puțin cunoscut și practicat în țara noastră. Cercetări mai recente ale specialiștilor chinezi³ arată că medicina tradițională chineză și-a creat un sistem bazat nu numai pe filosofiele antice (*qi*, *yin-yang*, *teoria celor cinci elemente*), ci și pe științe ale naturii (matematică, astronomie, geografie). Conform datelor OMS, marea majoritate a oamenilor din țările bogate caută tratamente prin intermediul produselor naturale de sănătate. În țările în curs de dezvoltare, 80% din populație apelează la medicina tradițională pentru asistență medicală primară. Cauza acestui fapt o constituie nu numai tradiția culturală, ci și costurile mult mai scăzute ale tratamentelor, comparativ cu medicina alopată.

Din punct de vedere lingvistic, în general, lexicul terapiilor complementare prezintă interes pentru vocabularul unei limbi. Lexicul domeniului conține, pe lângă elemente de medicină tradițională, și elemente de medicină științifică (alopată) actuală. Acest fapt se constată mai cu seamă la nivelul sintagmelor. Cel mai important este faptul că informația medicală pe care o conține cuvântul sau sintagma nu privește exclusiv organul și funcția, ci se raportează la om în ansamblul său și, deopotrivă, la mediul înconjurător.

Lexicul acupuncturii este interesant prin împrumuturile pătrunse în limba română odată cu traducerile din literatura de medicină tradițională chineză (cărți, studii, articole). Sunt elemente de lexic specializat, interdisciplinar și elemente de

² Idem, *ibidem*: 29.

³ Cf. Xia Wang, Fei Wei, Muxin Wei, *Integrated Medicine from the Perspective of Clinicians - How Chinese Doctors Integrate Traditional Medicine and Modern Medicine in Clinical Practice*, in *Journal of Complementary Medicine & Alternative Healthcare*, vol. 1, 2017: 1.

lexic comun. În lexicografia românească de uz general pe care am consultat-o (MDA, DEX, DAN, DCR₃) și în cea medicală (Valeriu Rusu, *Dicționar medical*, 2001) sunt inventariate foarte puține elemente, explicabil dacă ținem seama de originea xenismelor medicale și de specificul limbi române. Pe de altă parte, am constatat și absența unor sensuri medicale la cuvinte cunoscute.

Concepte filosofice

Acupunctura operează cu câteva concepte filosofice care ne ajută să-i înțelegem specificul: *chi/ch'i/qi*, *yin-yang*, *cele cinci elemente*.

1.1. Qi/chi/ch'i

În tradiția culturală chineză, *qi-ul* este forța universală a vieții și se află în tot ceea ce este viu. Conceptul filosofic redat prin cuvântul omonim, cu variantele grafice în limba română *chi/ch'i*, are semnificația de „vitalitate”, „energia vieții”, „suflu cosmic”⁴. Raportarea la univers nu este întâmplătoare. La fel cum curge prin trupul uman, energia *qi* străbate și trupul pământului. Există astfel un *qi natural* (energia naturii, a plantelor și a animalelor), un *qi celest* (energia cerului și a planetelor), *qi-ul uman* (energia omului), *qi-ul casei* (energia care circulă prin casă), *qi-ul social* (energia unei națiuni, a lumii) etc.

Qi-ul uman condiționează trupul, mintea, emoțiile, spiritul. De el depinde funcționarea sistemelor sanguin, limfatic, nervos, osos. Dacă această energie este dezechilibrată, și starea fizică (și nu numai) este afectată. Mecanismul este explicat de medicul Richard Gerber astfel: „energia *chi* „este absorbită în corpul uman printr-un fel de porți la nivelul pielii, reprezentate de punctele de acupunctură (locuri situate de-a lungul unui sistem de meridiane care leagă zona de sub tegument, superficială, cu structurile organice de profunzime.”⁵ În manifestarea acestei energii, se disting mai multe faze: cea de ascensiune sau creștere (*sheng*), de descreștere și de moarte (*si*) și energia negativă (*sha*). *Sheng chi* este *chi-ul* pozitiv, care stimulează starea de bine; *si chi* este un *chi* precar, dizarmonios; *sha chi* este *chi-ul* negativ, care afectează ființele⁶.

În acupunctură, fiecare tip de energie are o denumire. Xenismele respective în care apare elementu *qi/chi* sunt unități lexicale dezvoltate (compuse sau sintagme). Rodica Albu inventariază în *Glosarul terminologic* al terapiilor complementare, publicat în anul 2005, aproximativ aceleași unități lexicale pe care le menționează și

⁴ Cuvântul chinez *chi* are ca echivalent termenul *ki* în Japonia, *prana* în India, *forța vieții* în Occident, cf. David Daniel Kennedy, *Feng Shui. Sfaturi pentru o viață mai bună*, Brașov, Editura Mix, 2004: 27.

⁵ Richard Gerber, *Medicina vibrațională*, ediția a III-a, trad. de Michael Grecu, București, Editura Prestige, 2020: 181.

⁶ A se vedea dr. Sorin Bratoveanu, *Astrologie medicală chineză și indiană*, București, Editura Daksha, 2012: 14-15.

Sorin Bratoveanu în cartea apărută în 2012⁷. Am ales termenii să exemplificăm xenismele și echivalențele propuse de medicul Bratoveanu, pentru că fenomenul are aceeași logică: energia astrală (*zong qi* sau *yuei chi*)⁸, energia psihoinformațională (*chen chi*)⁹, energia nutritivă (*ying chi* sau *yong qi*)¹⁰, energia defensivă (*qe chi* sau *wei qi*)¹¹ și sângele (*hsueh*)¹². Pentru nespecialiști, xenismele acestea sunt greu de înțeles și de reținut, ele asigură caracterul tehnic al lexicului acupuncturii și al medicinei tradiționale chineze. Conceptul *qi* stă și la baza altor terapii complementare și practici: qigong, arte marțiale, feng-shui etc.

În lexicografia românească, xenismul *qi* are încă un statut controversat: este înregistrat în *Dicționarul enciclopedic* (DE)¹³, cu pronunția [tʃi], în *Dicționarul normativ al limbii române* (DIN), al Ioanei Vintilă-Rădulescu¹⁴, în ambele surse cu menționarea categoriei gramaticale (s.n.). Termenul *chi* este inventariat în DCR₃, la p. 133, cu precizarea clasei lexico-gramaticale (s). Din păcate, termenul este absent din celelalte dicționare de uz general ale limbii române (MDA, DEX, DAN), inclusiv din *Dicționarul medical* al lui Rusu.

În uz, apare mai des cu forma *chi*, decât *qi*, după cum se observă în câteva exemple în context:

„Există în Univers energie *chi* și energie ka, Dumnezeu le cuprinde pe amândouă.”

(*Lumea spirituală*, 2009,

https://www.lumeaspirituala.ro/reiki/energia_chi.htm);

„*Chi* este tradus adeseori ca și “energia vietii” sau “forța vietii”, fiind un principiu întâlnit în multe discipline: medicina chineză, artele marțiale sau feng shui.”

(*Recapătă vitalitatea psihică și fizică cu energie chi*, 21.05.2017, <https://www.kudika.ro/articol/good-vibes/49854/recapata-vitalitatea-psihica-si-fizica-cu-energia-chi.html>);

„*Chi*, această forță dătătoare de viață, guvernează totul, conform orientalilor.”

(*Energia chi: forța de viață a orientalilor*,

<https://ro.laraform.com/chi-energy-the-life-force-of-the-oriental-world-321>);

⁷ Rodica Albu, *Terapii complementare. Glosar terminologic*, Iași, Editura Performantica, 2005. Autoarea inventariază câteva tipuri de *chi*, pe care le explică (pp. 47-48, 73-74); Bratoveanu, *op. cit.*, 2021: 14-15.

⁸ Este cea cu care parcurgem etapele vieții (creșterea, pubertatea, menopauza/andropauza, îmbătrânirea și moartea).

⁹ Privește ansamblul proceselor nervoase și psihice.

¹⁰ Provine din aerul inspirat și din alimente, hrănește organele și țesuturile.

¹¹ Are rol în apărarea organismului, controlează imunitatea internă.

¹² Reprezintă o energie *yin*, cu caracter material, palpabil.

¹³ A se vedea DE, vol. V, 2004: 563, cu menționarea categoriei gramaticale, s.n.

¹⁴ A se vedea DIN.

„Mintea controlează rațiunea și *Chi*-ul se dezvoltă din echilibrul stabilit între minte și corp.”

(*Cum să-ți dezvoltți chi-ul*, 23.08.2021,

<https://www.aflacum.ro/Educatie/Cum-sa-ti-dezvolti-Chi-ul-2979.html>);

„*Chi-ul* este într-adevăr acea forță unificatoare a corpului.”

(*Enzimele: scânteia vieții (chi-ul) și rolul lor în sănătate și longevitate*, 26.08.2021,

<https://viataverdeviu.ro/enzimele-scanteia-vietii-chi-ul-si-rolul-lor-in-sanatate-si-longevitate>).

În privința formei (uzul preferă *chi*), normele limbii române respectă varianta tranliterației din chineza tradițională: *Zhōngyī qì* (*qi* în medicina tradițională chineză)¹⁵ sau *Qí fúhào* (simbolul *qi*).¹⁶

1.2. Yin-Yang

Polaritatea energetică este reprezentată prin două simboluri în cultura tradițională chineză: *yin* și *yang*.¹⁷ Sunt două forțe opuse din univers care interacționează constant pentru a crea lucrurile și care alcătuiesc un întreg armonios. „Cele două forțe reflectă oscilația energetică între cei doi poli opuși. Ambii sunt necesari pentru a se ajunge la o stare de echilibru în cadrul universului aflat în continuă transformare.”¹⁸ *Yin-Yang* este o caracteristică a tuturor ciclurilor vieții, ale proceselor universului. Arhetipal, *yang* reprezintă cerul, este asociat cu soarele, lumina, cu principiul creator al vieții; *yin* reprezintă pământul, este asociat cu luna, întunericul, moartea.

În medicina tradițională chineză, mai ales în acupunctură, acest echilibru este esențial. „Simbolul *yin-yang* este un cerc conținând două figuri identice, sub forma unei lacrimi. Una este neagră, cu un punct alb în interior (*yin*), cealaltă este albă și are un punct negru (*yang*). Punctul arată că de câte ori suntem în prezența lui *yin* există și puțin *yang* în univers și invers. *Yin-yang* este simbolul taoist al universului.”¹⁹ Fiecare dintre ele are o semnificație, asociindu-se cu principiul feminin (*yin*) și cu principiul masculin (*yang*). Simbolic, *yin* înseamnă feminin, interior, greu, rece, întunecat; *yang* înseamnă masculin, exterior, ușor, cald, luminos etc. Sorin Bratoveanu menționează și alte semnificații ale simbolurilor, stabilite de specialiștii în medicina tradițională chineză. Raportate la elementul uman, „*yang*

¹⁵<https://translate.google.ro/?hl=ro&sl=ro&tl=zh-TW&text=Qi%20in%20medicina%20traditionala%20chineza&op=translate>

¹⁶<https://translate.google.ro/?hl=ro&sl=ro&tl=zh-W&text=Simbolul%20Qi%20&op=translate>

¹⁷ Cele mai vechi caractere chinezești pentru *yin* și *yang* sunt inscripționate pe oasele oracole (pentru divinație), din secolul al XIV î. Hr. Ele apar ca descrieri ale unor fenomene naturale observate ziua (*yang*) și noaptea (*yin*), cf. <https://folconcept.ro/simboluri-sacre/yin-si-yang/>

¹⁸ Gerber, *op.cit.*: 81-182.

¹⁹ Richard Webster, *Feng Shui în apartament*, București, Editura vox, 2001: 15.

înseamnă activitate, căldură, mișcare, energie cinetică, încredere, pasionalitate, extravertire, încăpățănare, curaj, independență, agresivitate, fermitate, exuberanță, iar *yin*, pasivitate, răceală, nemișcare, energie potențială, timiditate, moderație, introvertire, flexibilitate, temere, reținere, ezitare, medestie.”²⁰ Dezechilibrele *yin-yang* identificate în circulația energiei (prin meridianele energetice) sunt cauza patologiilor în medicina tradițională chineză.

Xenismele *yin* și *yang* prezintă o situație asemănătoare în dicționarele limbii române: sunt inventariate în DE (p. 498), în DIN (p. 877), în DAN (p. 1047), marcate și prin categoria gramaticală ca substantive neutre; în DCR₃ (p. 577) și sunt menționate numai ca substantive. În mod surprinzător, MDA și DEX nu le înregistrează.

În uz apar oscilații în scrierea cu literă inițială mare sau mică:

„Din același motiv, în zonele cu climat uscat de la mare altitudine, cum este Tibetul, se recomandă alimente cu natură *yin*, care umezesc, iar în zonele cu boli frecvente și cu un grad mare de umiditate se recomandă alimente cu natură *yang*, ce usucă.”

(*Qi, energia vitală a organismului*, 3.10.2016,

<https://dantian.ro/qi-energia-vitala-a-organismului/>);

„Potrivit medicinei chineze, fiecărui fenomen din univers îi sunt atribuite atât caracterul *Yin*, cât și caracterul *Yang*.”

(*Ce semnifică sau simbolizează energiile Yin și Yang*, 26.08.2021,

<https://www.energiacostiintei.ro/energiile-yin-si-yang/>);

„La origini, *yin* și *yang* defineau partea umbră (yin) și cea luminată de soare (yang) a unui deal.”

(*Echilibrarea energiilor prin Yin-Yang*, 26.08.2021,

<https://www.eva.ro/casa-si-familie/fengshui/echilibrarea-energiilor-prin-yin-yang-articol-5671.html>);

„În general, *yin-ul* este caracterizat ca o energie interioară care este feminină, liniștită, întunecată și negativă. Pe de altă parte, *yang-ul* este caracterizat ca energie exterioară, masculină, fierbinte, strălucitoare și pozitivă.”

(*Ce reprezintă Yin și Yang?*, 3.02.2020,

<https://www.greelane.com/ro/umanistic%20istorie-%20cultura-yin-and-yang-629214/>);

„*Yin-ul* și *Yang-ul* reprezintă principiul Cerului și al Pământului, marea structură a oricui există, părinții schimbării, rădăcina și începutul vieții și al morții.”

(*Yin- Despre jurnalul unui terapeut*, 03.2019,

<https://jurnaluluniterapeut.ro/wp-content/uploads/2019/03/Capitol-gratis-Legile-Vietii.pdf>)

²⁰ Bratoveanu, *op. cit.*: 11-12.

1.3. Cele cinci elemente

În filosofia chineză, teoria celor cinci elemente arată că un element îl naște pe următorul și îl hrănește prin flux energetic.²¹ Medicul Richard Gerber explică această teorie astfel: « **focul** „produce” **pământul** (arzând lemn, cenușa este înapoiată pământului), **pământul** „produce” **metalul** (minereurile metalice se găsesc în pământ), **metalul** „produce” **apa** (sursa apei curgătoare se află deseori lângă depozitele de minerale), **apa** „produce” **lemnul** (copacii cresc absorbind apă prin rădăcinile lor), **lemnul** „produce” **focul** și ciclul se reia.»²² Pentagrama reprezintă *ciclul generării* sau al creației. Astfel, tot ceea ce este substanță se leagă de unul dintre cele cinci elemente. Corespondentul acestui ciclu este *cel al distrugerii*, conform căruia fiecare element îl distruge pe următorul: «**lemnul** poate „răni” **pământul** (rădăcinile penetrează solul), **pământul** „controlează” **apa** (prin diguri), **apa** „rănește” **focul** (îl stinge), **focul** distruge **metalul** (metalul poate fi topit de un foc puternic), **metalul** distruge **lemnul** (un topor taie un copac) și ciclul reîncepe. »²³ Prin cele două cicluri fiecare element se echilibrează în univers. Pe acest fapt se întemeiază aplicarea acupuncturii. Individul este un microcosm care reflectă macrocosmosul. Funcțiile interne umane sunt legate de cele două cicluri²⁴, fiecărui organ îi corespunde unul dintre cele cinci elemente: inima (focul) sprijină splina (pământul), energiile splinei circulă către plămâni (metal), de la plămâni și intestinal gros, energia se îndreaptă spre rinichi și vezica urinară (apă), de la rinichi, spre ficat și vezica biliară (lemn), iar de aici, către inimă (foc). Dacă energia inimii este dezechilibrată, perturbarea va afecta plămânii, plămânii vor avea urmări asupra ficatului, ficatul afectat duce la dezechilibrul splinei. Pe aceste principii se întemeiază acupunctura și bolile.

Elementele prezentate sunt vechi și bine cunoscute în lexicul limbii române, majoritatea moștenite din latină, ²⁵exceptând termenul *metal*, cu etimologie multiplă.²⁶

2. Acupunctura

Metodă tradițională chineză, practică din Antichitate până în prezent, acupunctura are la bază filosofia *Tao* (principiul suprem, echilibrul cosmic), conform căreia cele cinci elemente ale naturii (foc, pământ, metal, apă, lemn) sunt într-o continuă transformare. În același timp, *Tao* arată că prin corp circulă cuante de energie *qi* (energia vieții). Dezechilibrele energetice sunt cauza afecțiunilor care se instalează în corpul uman. Specificul acupuncturii constă exact în „corectarea

²¹ Daniel Reid, *Tao. Cartea completă de meditație tradițională chineză*, București, Editura Colosseum, 1996.

²² Gerber, *op. cit.*: 184.

²³ Idem, *ibidem*.

²⁴ Cf. Bratoveanu, care distinge trei cicluri ale celor cinci elemente: ciclul de creație, cel de control sau de distrugere și ciclul de reducere (inversul celui de creație), *op. cit.* : 16-17.

²⁵ A se vedea lat. *aqua, focus, lignum*, MDA I: 77, 923, 1344; lat. *pavimentum*, MDA II: 298.

²⁶ Rom. *metal* < fr. *métal*, ger. *Metall*, lat. *metallum*, it. *metallo*, ngr. *μέταλλο*, MDA I: 1496.

dezechilibrelor, cu ajutorul acelor de acupunctură, pentru a dirija energia din zonele unde se află în exces spre cele deficitare.”²⁷ La nivelul pielii există puncte (imaginare) situate de-a lungul meridianelor energetice. Ele pot fi înțepate cu ace²⁸ în diferite puncte ale suprafeței corpului unui pacient, pentru a vindeca anumite boli ori pentru a provoca un efect analgezic (în sistemul nervos central se eliberează endorfine, hormoni cu efect analgezic).

Cercetările mai recente arată că acupunctura, socotită în Europa terapie complementară, a devenit subiect de cercetare în secolul al XX-lea.²⁹ Valeriu Rusu înregistrează termenul în *Dicționarul medical* (2001), menționând specificul său (din punctul de vedere al medicinei clasice): „determinarea unor reflexe cutaneo-viscerale care induc modificări neurovegetative” (p. 142). Efectele și aplicabilitatea rămân controversate. Unii consideră că este vorba despre fenomenul placebo,³⁰ alții o consideră valabilă numai pentru unele afecțiuni.

Explicații mai ample oferă dr. Ioana Cimpoeșu, medic specialist în Medicină generală. Competență în acupunctură, de la Centrul Medical de Diagnostic și Tratament „Dr. Victor Babeș”: „acupunctura completează medicina modernă, dar nu o substituie, făcând uz de resursele de vindecare proprii ale organismului...În timpul înțepării, punctul începe să transmită un flux de informații bidirecțional energetic, către organul afectat și către creier, prin circuitul sistemului nervos, care comandă organului afectat să înceapă procesul de vindecare.”³¹

Originile acupuncturii sunt în China, dovezi fiind hieroglifele din timpul dinastiei Shang³². A devenit legendară întâmplarea cu niște soldați care s-au înțepat cu săbiile și s-au vindecat.³³ Din China, acupunctura ajunge în Japonia, Coreea, Vietnam, ulterior în SUA și Australia. În Europa este adusă prin călugării misionari și prin comercianți la sfârșitul secolului al XVII-lea – al XVIII-lea.³⁴

²⁷ Coord. Bojor, *Afecțiunile aparatului cardiovascular. Medicină integrativă și terapii holistice*. București, Editura Dharma, 2021: 30.

²⁸ Într-o ședință, se pot aplica 15-20 de ace din wolfram sau din oțel inoxidabil, la 3-4 mm, timp de 15-30 minute,

https://www.sfatulmedicului.ro/dictionar-medical/acupunctura_102.

²⁹ Ernst, E; Pittler, M.H.; Wider, B; Boddy, K (2007), *Acupuncture: its evidence-base is changing*, *Am J Chin Med*, 35(1):21-25.

³⁰ Madsen, M.V.; Göttsche, P.C.; Hróbjartsson, A (2009), *Acupuncture treatment for pain: systematic review of randomised clinical trials, with acupuncture, placebo acupuncture, and no acupuncture groups*, *BMJ* 338 (27 January): a 3115.

³¹ <https://www.cdt-babes.ro/articole/acupunctura.php>

³² Shang este prima dinastie imperială, în Antichitate, secolele XVI-XI î. Hr.,

<https://ro.m.wikipedia.org>

³³ Will Durant, *op. cit.*, p. 7. Cea mai veche carte în care sunt explicate secretele acupuncturii este *Shiji* (în traducere *Marile recorduri ale istoriei*). În secolul al II-lea, în Huangdy Neijing, apare într-un text de medicină, <https://ro.wikipedia.org/wiki/Acupunctur%C4%83>.

³⁴ Rodica Albu inventariază termenul în *Glosarul de terapii complementare*, p. 16, precizând esența metodei: stimularea prin înțepături a punctelor situate pe anumite trasee numite meridiane reglează funcționarea organelor interne.

Etimologia termenului este transparentă: *acu-* < lat. *acus*, -us „ac”, *puncti-* < lat. *punctum* „înțepare, înțepătură”, *-punctură* < lat. *punctura* „a înțepătură.”³⁵ În limba română termenul *acupunctură* s.f. este împrumutat din fr. *acupuncture* (MDA I, p. 13). Terapeutul este desemnat prin substantivul masculin *acupunctur* (DOOM, p. 11).

Odată cu *acupunctura* au intrat în limba română o serie de **elemente de lexic specializat**, transparente din punct de vedere semantic, care indică subdomeniile sau varietățile sub care se prezintă terapia (hiponime, în comparație cu hiperonimul *acupunctură*): *acupresură* (altă denumire pentru *acupunctură*), *auriculopunctură* (formă de tratament în care puncte situate pe ureche, sensibile la presiune și măsurabile electric, pot fi folosite pentru diagnosticul și tratamentul diferitelor boli cu ajutorul unei stimulări mecanice prin intermediul acului³⁶), *electroacupunctură* (terapie ce îmbină armonios efectele pozitive ale acupuncturii și ale electroterapiei³⁷), *hipnoacupunctură* (hipnoterapie combinată cu acupunctură³⁸), *presopunctură* (presiunea exercitată cu ajutorul degetelor, în loc de ace de acupunctură³⁹), *hipnopresopunctură* (presopunctură în timp ce pacientul va fi ghidat într-o stare de hipnoză⁴⁰), *laseropunctură* (concentrarea unor fascicule laser de slabă intensitate asupra acupuncturilor⁴¹), *moxibustie* (căldura produsă de arderea conurilor din planta *Artemisia moxa*, care se introduc sub piele⁴²), *sonopunctura* (stimularea prin ultrasunete a punctelor de acupunctură⁴³). Alături de acestea, și alte elemente de lexic specializat: *acupuncte* (puncte stimulate), *lojă energetică* (compartiment care conține unul sau mai multe organe energetice, cu o anumită funcție neuropsihică⁴⁴), *meridian energetic* (trasee, rețele prin care curge energia qi), *polaritate energetică* (asigurată prin *yin* și *yang*), *punct energetic*; elemente de medicină alopatică: *cronobiologie* sau *cicluri bioritmice*, *dezechilibru energetic*, *disfuncție energetică*, *energie psihoinformațională* (comandă ansamblul proceselor nervoase și psihice⁴⁵). Compuse ori sintagme, sunt elemente care aparțin lexicului științific.

Acupunctura include, deopotrivă, și **elemente de limbă comună**. Pentru acestea, ne-am oprit la lucrarea lui Dan Mirahorian, *Cercetări privind medicina tradițională chineză*. *Acupunctura Atlas*, care conține planșe

³⁵ A se vedea Gheorghe Guțu, *Dicționar latin-român*, București, Editura Humanitas, 2003: 35, 1096-1097; Rusu, *op. cit.* : 35, 70.

³⁶ <https://www.acupunctura-provital.ro/auriculopunctura>

³⁷ <https://www.vertebromed.ro/acupunctura-si-electroacupunctura.html>

³⁸ <https://www.hipno-acupunctura.com/>

³⁹ A se vedea coord. Bojor, *op. cit.*: 30-31.

⁴⁰ <https://www.hipno-acupunctura.com/formare-profesionala/curs-hipno-presopunctura/>

⁴¹ A se vedea H. Gris and W. Dick, *The New Soviet Psychic Discoveries*, New York: Warner Books, 1978: 397.

⁴² <https://www.xn--dicionar-qxb.com/moxibustie>

⁴³ A se vedea H. Gris and W. Dick, *op. cit.* : 397.

⁴⁴ Cf. Bratoveanu, *op. cit.* : 25.

⁴⁵ Idem, *ibidem*.

anatomice de acupunctură ale celor 14 meridiane,⁴⁶ cu explicații minuțioase, de interes pentru terapeuți⁴⁷.

Fiecare meridian se definește prin *punctele energetice* care îl străbat. Denumirile lor, preluate din lucrarea lui Dan Mirahorian, sunt interesante din punct de vedere stilistic și lingvistic. Sunt **metafore lingvistice** sau **catahreze**⁴⁸, la origine, metafore, metonimii, sinecdote, au la bază raporturi de corespondență, conexiune, asemănare, precum tropii cu sens figurat. Este foarte greu de reconstituit aceste raporturi, chiar imposibil. Denumirile finale cu sens extensiv, inspirate din universul în care oamenii Antichității chineze își duceau viața, s-au impus și s-au fixat prin uz, au devenit necesare. Heinrich Plett numește *catahreza* o *metaforă necesară*, nefiind simțită ca metasemen.⁴⁹ Un trop extensiv, „care nu oferă decât o singură idee, prezentând-o absolut direct”.⁵⁰ La origine, numele punctelor energetice trimit spre:

a. Elemente terestre: P1. *Zhongfu* „Palatul central”/ „Atelierul central”/ „Tezaurul central” / „Centrul de adunare”; S4. *Dicang* „Grâнарul terestru”/ „Depozitul terestru”; S14. *Ku Fang* „Casa comorilor”; S15. *Wu Yi* „Acoperișul camerei”; S22. *Guan Men* „Poarta închisă”/ „Bariera porții de ieșire”; S25. *Tian Shu* „Poarta alimentelor”; S44. *Neri Ting* „Curtea interioară”; SP8. *Diji* „Mașina terestră”; SP12. *Chongmen* „Poarta asalturilor”; SP13. *Fushe* „Casa atelierelor”; SP17. *Shidou* „Grota hranei”; V9. *Yuzhen* „Perna de jad”; R18. *Shiguang* „Bariera de piatră”; CS8. *Lao gong* „Palatul forței”; VB31. *Feng Shi* „Piața vântului”/ „Târgul vântului”; VB 39. *Xuan Zhong* „Clopotul suspendat”; VB40. *Qiu Xu* „Ruina din deal”; F5. *Ligou* „Tunelul viermelui de lemn”; RM 18. *Yu tang* „Sala de jad”; RM 19. *Zigong* „Palatul purpuriu”.

⁴⁶ Cartea în format pdf am consultat-o prin accesarea adresei https://www.academia.edu/43913362/Acupunctura_Atlas

⁴⁷ 1. *Meridianul plămânului* (Fei), cu simbolul P, polaritate yin, cu 11 puncte; 2. *Meridianul intestinului gros* (Da Chang), sigla IG, de tip yang, 20 de puncte; 3. *Meridianul stomacului* (Wei), cu simbolul S, de tip yang, cu 45 de puncte; 4. *Meridianul splină/pancreas* (Pi), cu sigla SP, de tip yin, cu 21 de puncte; 5. *Meridianul cordului* (Xin), cu simbolul C, de tip yin, cu 9 puncte; 6. *Meridianul intestinului subțire* (Xiao Chang), cu sigla IS, de tip yang, cu 19 puncte; 7. *Meridianul vezicii urinare* (Pang Guan), cu simbolul V, de tip yang, cu 67 puncte; 8. *Meridianul rinichi-lor* (Shen), cu simbolul R, de tip yin, cu 27 de puncte; 9. *Meridianul pericardului* (Xin Bao), cu sigla CS, de tip yin, cu 9 puncte; 10. *Meridianul trei focare* (San Jiao), cu sigla TF, de tip yang, cu 23 de puncte; 11. *Meridianul vezicii biliare* (Dan), cu sigla VB, de tip yang, cu 44 de puncte; 12. *Meridianul ficatului* (Gan), cu simbolul F, de tip yin, cu 14 puncte; 13. *Meridianul vasului guvernor*, cu sigla DM; 14. *Meridianul vasului de concepție*, cu sigla RM.

⁴⁸ În opinia lui Fontanier, privind teoria tropilor, *catahreza* constă în „extinderea la o nouă idee, care nu mai avea sau nu mai are un semn propriu în limbă, a unui semn ce ține de o altă idee” (Pierre Fontanier, *Figurile limbajului*, București, Editura Univers, 1977:185).

⁴⁹ A se vedea Heinrich F. Plett, *Știința textului și analiza de text. Semiotică, lingvistică, retorică*, București, Editura Univers, 1983: 301.

⁵⁰ Fontanier, *op. cit.*: 191.

b. Elemente celeste: P2. *Yunmen* „Poarta norilor”; P3. *Tianfu* „Magazie celestă”; C4. *Lingdao* „Calea spiritului”; C7. *Shenmen* „Poarta spiritului”; IS16. *Tian chuang* „Fereastra cerului”; IS17. *Tianrong* „Fața cerului”/ „Chipul celest”; V10. *Tianzhu* „Stâlpul cerului”; V44. *Shen tang* „Holul spiritului”; CS1. *Tian chi* „Lacul ceresc”; CS2. *Tian quan* „Izvorul ceresc”; S27. Daju „Infinit”; VB9. *Tian Chong* „La asaltul cerului”; VB24. *Riyue* „Soarele și Luna”; DM 23. *Shangxing* „Steaua de sus”.

c. Natură (forme de relief, ape, animale etc.): P5. *Chize* „Mlaștina de un picior”/ „În brazdă”; P6. *Kongzui* „Trecătoarea supremă”; P7. *Lieque* „Prăpastia ramificată”/ „Goluri aliniate”/ „Defileul breșelor”; P9. *Taiyuan* „Abisul suprem”; IG4. *Hegu* „Fundul văii” / „Gura de tigr”/ „Unirea văii”/ „Povârnișul”; IG7. *Wen Liu* „Curent de căldură”/ „Încălzitorul meridianelor”; IG8. *Xialian* „Marginea de jos a crestei”; IG11. *Qu chi* „Lacul de la cotitură”/ „Mlaștina sinuoasă”/ „Colțul mlaștinii”; IG12. *Zhou Liao* „Golul cotului”; S3. *Juliao* „Prăpastia uriașă”; S26. *Wai ling* „Movila externă”; 43. *Xiang* „Valea scufundată”; IS1. *Shaoze* „Mica mlaștină”; IS3. *Hou Xi* „Torrent posterior”; TF3. *Zhongzhu* „Insula centrală”; V 57. *Chengshan* „Susținerea muntelui”; V60. *Kunlun* „Muntele Kunlun”; R1. *Yongquan* „Izvorul care țâșnește”/ „Izvorul veșnic ”; R2. *Rangu* „Valea de foc”; R6. *Zhaohai* „Marea strălucitoare”; R13. *Qixue* „Peștera energiei”; CS4. *Xi men* „Poarta vâlcelei”; TF9. *Si Du* „Patru râuri”; RM15. *Jiu wei* „Coada broaștei țestoase”; RM 23. *Lianquan* „Iz de primăvară”.

d. Om și activitățile sale: IG14. *Binao* „Vârful umărului”; S40. *Fenglong* „Bogat și prosper”; SP4. *Gongsun* „Fiul prințului”; IS6. *Yanglao* „Hrănirea vârstnicilor”; P11. *Shao Shang* „Micul negustor” ;V1. *Jing ming* „Ochi strălucitori”;V3. *Meichong* „Înălțarea sprâncenei”;V45. *Yixi* „Suspini”, „Surpriză”;V48. *Yang gang* „Parâma yang”; V50. *Wei cang* „Grânarul stomacului”; V52. *Zhi shi* „Camera voinței”; V61. *Pushen Pucan* „Salutul servitorului”; R9. *Zhubiu Zhubin* „Casa musafirilor”; VB16. *Mu Chuang* „Fereastra ochiului”; VB 21. *Jian Jing* „Fântâna umărului”; DM1. *Changqiang* „Puternicul frate mai în vârstă”; RM20. *Haugai* „Baldachinul împăratului”.

e. Abstracte: S5. *Daying* „Marea primire”; S13. *Qi Hu* „Poarta energiei”; DM4. *Mingmen* „Poarta vieții”; RM4. *Guan Yuan* „Poarta originii”.

Procesul de denominație s-a produs direct, fără a sugera vreo etapă intermediară. Fenomenul reflectă, ca în cazul metaforei, felul cum omul se raportează la lumea în care trăiește⁵¹. Se poate observa și reconstitui universul său și nevoia de a se sprijini pe concret, pe cunoscut: pe lângă elementele naturii, referirea la social și la politic, prin cuvinte transparente semantic (*palat, sală, casă, atelier, depozit, poartă, curte, piață, târg, împărat, prinț, servitor, negustor*); preocuparea pentru asigurarea traiului și a bogăției (*grânar, alimente, jad, bogat și prosper*);

⁵¹ Cf. Ankersmit & Mooij (eds.), *Knowledge and Language*, III, *Metaphor and Knowledge*, 1993, apud. Mircea Borcilă, *Lingvistica integrală și fundamentele metaforologiei*, în „Dacoromania”, serie nouă, VII-VIII, Cluj-Napoca, 2002-2003: 49.

psihologia și filosofia chineză (*calea spiritului, holul spiritului, poarta spiritului, camera voinței; puternicul frate mai în vârstă, hrănirea vârstnicilor*) etc. *Poarta spiritului*, spre exemplu, este un loc ce indică psihismul persoanei (atenție, concentrare, convingeri, motivație, inițiative). În gândire și ulterior în limbaj, se observă tiparele universale ale experienței umane.

Astfel de catahreze (preinși tropi, cum îi consideră Fontanier⁵²), numite și metafore lingvistice⁵³, aparțin limbii comune, sunt rezultat al gândirii, al experienței dobândite în timp, fiind înrădăcinate în memoria colectivă.

Concluzii

Cercetarea acupuncturii, puțin cunoscută în studiile de lingvistică și de terminologie, ne-a oferit ocazia să observăm că această terapie dispune de un lexic bogat și variat: de la elemente de medicină tradițională chineză și elemente de medicină alopată (lexic specializat), elemente de filosofie (lexic interdisciplinar), la elemente de limbă comună. Având o deschidere la publicul larg, elementele de filosofie circulă și în limbajul presei. Din punct de vedere etimologic, multe cuvinte simple sau dezvoltate ale domeniului au intrat ca împrumuturi, mai ales din franceză (elementele de medicină alopată, care fac parte din lexicul științific⁵⁴). Există puține xenisme (elementele de filosofie), socotite și termeni internaționali, alături de numeroși termeni traduși, denumiri metaforice (elemente de medicină tradițională chineză). Catahrezele, metafore lingvistice cu funcție denominativă, au îmbogățit lexicul, respectiv frazeologia limbii române. Ele sunt rezultatul gândirii și a imaginației creatoare a umanității încă din cele mai vechi timpuri. Dincolo de observațiile de natură lexicală, acupunctura și medicina tradițională chineză, în general, sunt un bun obiect de studiu și pentru psiholingvistică și antropologie.

BIBLIOGRAFIE

- Albu, Rodica, *Terapii complementare. Glosar terminologic*, Iași, Editura Performantica, 2005.
- Borcilă, Mircea, *Lingvistica integrală și fundamentele metaforologiei*, în „Dacoromania”, serie nouă, VII-VIII, Cluj-Napoca, 2002-2003.
- Coord. Bojor, Ovidiu, *Afecțiunile aparatului cardiovascular. Medicină integrativă și terapii holistice*. București, Editura Dharma, 2021.
- Dr. Bratoveanu, Sorin, *Astrologie medicală chineză și indiană*, București, Editura Daksha, 2012.
- Durant, Will, *Civilizații istorisite. Moștenirea noastră orientală. China, Japonia*, București, Editura Prietenii Cărții, 2002.

⁵² Asemenea altor falși tropi, precum *antifraza, perifriza, eufemismul* etc. , pentru care vezi Fontanier, *op. cit.*: 237-238.

⁵³ Catahrezele sunt numite și figuri împietrite, tocite sau cristalizate (DSL: 89).

⁵⁴ De exemplu: fr. *cycles biorythmiques, méridien énergétique, point d'énergie, polarité énergétique* etc.

- Ernst, E; Pittler, M.H.; Wider, B; Boddy, K (2007), *Acupuncture: its evidence-base is changing*, Am J Chin Med, 35(1).
- Fontanier, Pierre, *Figurile limbajului*, București, Editura Univers, 1977.
- Gerber, Richard, *Medicina vibrațională*, ediția a III-a, traducere de Michael Grecu, București, Editura Prestige, 2020.
- Gris, H., and Dick, W, *The New Soviet Psychic Discoveries*, New York: Warner Books, 1978.
- Guțu, Gheorghe, *Dicționar latin-român*, București, Editura Humanitas, 2003.
- Kennedy, David Daniel, *Feng Shui. Sfaturi pentru o viață mai bună*, Brașov, Editura Mix, 2004.
- Madsen, M.V.; Gøtzsche, P.C.; Hróbjartsson, A, *Acupuncture treatment for pain: systematic review of randomised clinical trials, with acupuncture, placebo acupuncture, and no acupuncture groups*, BMJ 338 (27 January), 2009.
- Mirahorian, Dan, *Cercetări privind medicina tradițională chineză. Acupunctura Atlas*, https://www.academia.edu/43913362/Acupunctura_Atlas
- Plett, Henrich F., *Știința textului și analiza de text. Semiotică, lingvistică, retorică*, București, Editura Univers, 1983.
- Reid, Daniel, *Tao. Cartea completă de meditație tradițională chineză*, București, Editura Colosseum, 1996.
- Rusu, Valeriu, *Dicționar medical*, București, Editura Medicală, 2001.
- Wang, Xia, Wei, Fei, Wei, Muxin, *Integrated Medicine from the Perspective of Clinicians - How Chinese Doctors Integrate Traditional Medicine and Modern Medicine in Clinical Practice*, in „Journal of Complementary Medicine & Alternative Healthcare”, vol. 1, 2017.
- Webster, Richard, *Feng Shui în apartament*, București, Editura Vox, 2001.

SIGLE

- DAN= Florin Marcu, *Dicționar actualizat de neologisme*, București, Editura Saeculum Vizual, 2015.
- DCR₃ = Florica Dimitrescu (coord.), Alexandru Ciolan, Coman Lupu, *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a III, București, Editura Logos, 2013.
- DE= Coordonare generală, Marcel D. Popa și colab., *Dicționar enciclopedic*, vol. I A-C, București, Editura Enciclopedică, 1993; vol. II D-G, 1996; vol. III H-K, 1999; vol. IV L-N, 2001; vol. V O-Q, 2004; vol. VI R-Ș, 2006; vol. VII T-Z, 2009.
- DEX=Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2016.
- DIN=Ioana Vintilă-Rădulescu, *Dicționar normativ al limbii române ortografic, ortoepic, morfologic și practic*, București, Editura Corint, 2009.

- DOOM=Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
- DSL= Angela Bidu Vrănceanu, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*, București, Editura Științifică, 1997.
- MDA= Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Mic dicționar academic*, vol. I A-Me; vol. II Mi-Z, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.

SURSE WEB

- <https://translate.google.ro/?hl=ro&sl=ro&tl=zh-TW&text=Qi%20in%20medicina%20traditionala%20chineza&op=translate>
- <https://translate.google.ro/?hl=ro&sl=ro&tl=zh-TW&text=Simbolul%20Qi%20&op=translate>
- <https://folconcept.ro/simboluri-sacre/yin-si-yang/>
- https://www.sfatulmedicului.ro/dictionar-medical/acupunctura_102
- <https://www.cdt-babes.ro/articole/acupunctura.php>
- <https://ro.m.wikipedia.org>
- <https://ro.wikipedia.org/wiki/Acupunctur%C4%83>
- <https://www.acupunctura-provital.ro/auriculopunctura>
- <https://www.vertebromed.ro/acupunctura-si-electroacupunctura.html>
- <https://www.hipno-acupunctura.com/>
- <https://www.hipno-acupunctura.com/formare-profesionala/curs-hipno-presopunctura/>
- <https://www.xn--dicionar-qxb.com/moxibustie>
- https://www.lumeaspirituala.ro/reiki/energia_chi.htm
- <https://www.kudika.ro/articol/good-vibes/49854/recapata-vitalitatea-psihica-si-fizica-cu-energia-chi.html>
- <https://ro.laraform.com/chi-energy-the-life-force-of-the-oriental-world-321>
- <https://www.aflacum.ro/Educatie/Cum-sa-ti-dezvolti-Chi-ul-2979.html>
- <https://dantian.ro/qi-energia-vitala-a-organismului/>
- <https://www.energiacostiintei.ro/energiile-yin-si-yang/>
- <https://www.eva.ro/casa-si-familie/fengshui/echilibrarea-energiilor-prin-yin-yang-articol-5671.html>
- <https://www.greelane.com/ro/umanistic%c4%83/istorie-%c8%99i-cultur%c4%83/yin-and-yang-629214/>
- <https://jurnalulunuiterapeut.ro/wp-content/uploads/2019/03/Capitol-gratis-Legile-Vietii.pdf>